

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

ДІКУН ІРИНА АНАТОЛІВНА

УДК 378.011.3-051:78(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового степеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
ЗАВАДСЬКА Тетяна Миколаївна,
Національний педагогічний університет імені
М. П. Драгоманова, професор кафедри педагогіки
мистецтва та фортепіанного виконавства.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Олексюк Ольга Миколаївна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
завідувач кафедри теорії та методики
музичного мистецтва;

кандидат педагогічних наук,
Заслужений учитель України
Новикова Надія Валентинівна,
Бучанський НВК «СЗОШ I-III ступенів – ЗОШ I-III
ступенів» №4,
учитель музичного мистецтва та художньої
культури.

Захист відбудеться «30» січня 2019 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «28» грудня 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л. І. Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Реформування сучасної національної системи освіти в контексті її гуманізації спрямовує модернізацію вищої школи на підготовку творчих висококваліфікованих фахівців. Мобільність, креативність, здатність до саморозвитку та творчих перетворень є невід'ємною характеристикою творчої особистості, формування якої сьогодні виступає стратегічною метою освіти, про що зазначається в Законі України «Про освіту» (2017), Національній доктрині розвитку освіти (2002), Державній національній програмі «Освіта» (1993). Відтак, першочерговим завданням вищої педагогічної освіти стає підготовка майбутніх учителів до творчої професійної діяльності, в процесі якої знаходять відображення нові ідеї та інноваційні підходи, відбувається їх реалізація та розвиток, формується активна позиція студента як суб'єкта освітнього процесу, його творча особистість.

Відповідно до вищезазначеного, фахова підготовка майбутніх учителів музики повинна бути спрямована на оволодіння художньо-педагогічною діяльністю, яка має творчий характер, що забезпечить як професійне становлення, так і особистісне зростання студентів, уможливить реалізацію їх творчого потенціалу у вирішенні практичних завдань музично-педагогічної діяльності. Висловлені позиції екстраполюються на процес практичної підготовки майбутніх фахівців, результатом удосконалення якої повинно стати набуття студентами досвіду творчої діяльності під час навчання у закладах вищої музично-педагогічної освіти.

У теоретико-методологічних дослідженнях вчених з різних галузей знань феномен досвіду отримав широкоаспектне висвітлення, зокрема, в працях сучасних філософів (О. Аверін, В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Іванов, М. Мінаков, В. Павлов, О. Павлова, В. Панов, І. Фролов, В. Швирєв, В. Шинкарук та ін.) його природа розуміється з позиції діяльнісної сутності людини і тлумачиться як особлива форма пізнання світу, що являє собою синтез людської життєдіяльності та активності. Сучасна психологія також розглядає питання досвіду крізь призму людської діяльності і акцентує його виняткову значимість у самореалізації особистості як прояву вищого рівня оволодіння діяльністю – творчості. Вчені досліджують досвід творчої діяльності в контексті різних характеристик творчої особистості: творчого потенціалу (Н. Кузьміна, М. Максюта, О. Матюшкін, В. Моляко, О. Музика та ін.), творчих здібностей (Т. Артем'єва, В. Дружинін, Г. Костюк, О. Лук, О. Мелик-Пашаєв, С. Рубінштейн, К. Спірмен, Б. Теплов та ін.), творчої активності (К. Абульханова-Славська, Д. Богоявленська, В. Лозова, В. Петровський, К. Платонов та ін.), креативності (Дж. Гілфорд, Н. Роджерс, С. Сисоєва, П. Торренс та ін.). Педагогічна наука наголошує на важливості досвіду творчої діяльності як компонента змісту освіти (М. Скаткін, В. Краєвський, Б. Неменський, І. Лернер, П. Лузан та ін.), розглядає шляхи і засоби формування особистісного досвіду творчої діяльності (В. Андреев, А. Гройсман, Н. Гузій, В. Кан-Калик, Н. Нікандрова ін.).

В дослідженнях педагогіки мистецтва досвід репрезентовано в таких його

різновидах: естетичний (І. Зязюн, М. Долматова, Г. Карась, Т. Скорик), художньо-естетичний (Т. Сердюк, О. Шевнюк), художньо-ментальний (О. Реброва), морально-естетичний (О. Олексюк), музично-естетичний (Т. Завадська), мистецький (Т. Грінченко), професійний (В. Орлов), професійно-особистісний (Н. Попович), музично-слуховий (О. Ростовський, О. Рудницька), музично-виконавський (О. Хлебнікова), досвід художньо-педагогічного спілкування (І. Сипченко), досвід ціннісного ставлення до музичного мистецтва (В. Вергунова), досвід музично-педагогічної саморегуляції (Ю. Лесюк), досвід сприйняття музики (М. Сибірякова-Хіхловська). Незважаючи на таке глибоке вивчення науковцями феномена «досвід», досвід творчої діяльності на сьогодні не отримав належного висвітлення.

Вагомим внеском у розкриття проблеми формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики стали наукові праці, присвячені дослідженню творчої природи музично-педагогічної діяльності, вивченню творчого стилю діяльності педагога-музиканта, аналізу творчих якостей учителів музики (Е. Абдулін, Л. Арчажнікова, Л. Безбородова, Л. Василенко, О. Єременко, А. Козир, О. Михайличенко, О. Олексюк, Г. Падалка, Л. Паньків, Л. Рапацька, Т. Стратан, О. Щолокова та ін.). Практичний аспект досвіду творчої діяльності розглянуто науковцями з позицій розкриття змісту та особливостей організації педагогічної практики, методичної підготовки майбутніх фахівців (Т. Бодрова, А. Болгарський, І. Боднарук, В. Бриліна, Т. Горобець, Л. Масол, І. Найдьонов, С. Науменко, О. Полатайко, В. Сидоренко та ін.). Однак, зазначені науково-методичні напрацювання в галузі педагогіки мистецтва не фокусують достатньої уваги на потужному потенціалі педагогічної практики як засобу формування досвіду творчої діяльності майбутніх фахівців.

Недостатня дослідженість означеної проблеми посилюється й наявністю суперечностей: між необхідністю досягнення найвищих результатів у процесі підготовки майбутніх учителів музики та недостатньою розробленістю методичних засад забезпечення творчої спрямованості їх фахової підготовки; між потребою майбутніх педагогів-музикантів у реалізації власних творчих можливостей у професійній діяльності та відсутністю належного організаційно-методичного забезпечення розкриття їх творчого потенціалу в процесі педагогічної практики.

Актуальність порушеної проблеми, необхідність подолання виявлених суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження: *«Формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики у процесі педагогічної практики»*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова і складає частину комплексного дослідження з теми «Вдосконалення фахової та методичної підготовки вчителя музики до практичної професійної діяльності». Тему дисертаційного дослідження

затверджено рішенням Вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова (протокол №10 від 28 січня 2016 року) та узгоджено на засіданні бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень педагогічних та психологічних наук в Україні (протокол №2 від 23 лютого 2016 року).

Мета дослідження: розробити, науково обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови та методику формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики.

Об'єкт дослідження: процес фахової підготовки майбутніх учителів музики в закладах вищої музично-педагогічної освіти.

Предмет дослідження: педагогічні умови та методика формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики у процесі педагогічної практики.

Відповідно до мети дослідження визначені такі **завдання**:

1) проаналізувати стан досліджуваної проблеми в науковій та методичній літературі;

2) уточнити зміст поняття «досвід творчої діяльності особистості»;

3) визначити сутність поняття «досвід творчої діяльності майбутнього вчителя музики», його зміст та структуру;

4) розкрити специфіку практичної підготовки майбутнього вчителя музики, потенційні можливості педагогічної практики в аспекті її впливу на формування досвіду творчої діяльності майбутніх педагогів-музикантів;

5) визначити та обґрунтувати педагогічні умови оптимізації формування досвіду творчої діяльності майбутнього вчителя музики в процесі педагогічної практики;

6) визначити критерії, показники та встановити рівні сформованості досвіду творчої діяльності в майбутніх учителів музики;

7) розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити поетапну методику формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять: філософські положення про досвід як особливу форму духовно-практичного освоєння світу; психологічна концепція діяльнісної сутності людини (В. Давидов, Л. Занков, О. Леонт'єв, К. Платонов, С. Рубінштейн та ін.), психологічні концепції творчості як найвищого рівня людської діяльності (Б. Анан'єв, Д. Богоявленська, В. Дружинін, Л. Єрмолаєва-Томіна, В. Моляко, О. Пономар'єв та ін.); положення педагогічної науки щодо творчої природи педагогічної діяльності, особливостей педагогічної творчості (В. Андреев, В. Беспалько, Н. Гузій, В. Загвязинський, І. Зязюн, В. Кан-Калік, Н. Кузьміна, С. Сисоєва, Г. Селевко та ін.); сучасні дослідження з теорії та практики мистецької освіти щодо творчої діяльності педагога-музиканта, реалізації творчого потенціалу та розвитку творчої активності майбутніх учителів музики, формування художньо-творчих умінь студентів та самореалізації їх творчих здібностей (Е. Абдуллін, Л. Арчажнікова, С. Грозан, А. Козир, С. Ковальова, Л. Масол, Н. Новикова, О. Олексюк, О. Отич, Г. Падалка, Р. Реброва,

О. Ростовський, О. Рудницька, Н. Самохіна, В. Федоришин, О. Щолокова та ін.).

Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань були використані загальнонаукові **методи** дослідження:

- теоретичні: аналіз філософської, психолого-педагогічної та мистецтвознавчої літератури з досліджуваної проблеми, її систематизація та узагальнення, класифікація отриманих даних, їх зіставлення, інтерпретація, конкретизація, синтез, порівняння – для формулювання основних положень досліджуваної проблеми;

- емпіричні: педагогічне спостереження, анкетування, тестування, вивчення результатів творчої діяльності, рольові ігри, педагогічний експеримент – для визначення результативності експериментальної роботи;

- статистичні: кількісна та якісна обробка отриманих результатів дослідження, що відображена в табличних формах та рисунках, методи математичної статистики (статистичний критерій χ^2 («хі-квадрат»)) – для фіксації результатів та перевірки ефективності розробленої методики формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* визначено сутність поняття «досвід творчої діяльності майбутнього вчителя музики», його зміст та структуру; обґрунтовано педагогічні умови та розроблено методику формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики; визначено критерії та показники сформованості означеного феномена;

- *уточнено* зміст поняття «досвід творчої діяльності особистості»;

- *розкрито* потенціал практичної підготовки студентів у формуванні їх досвіду творчої діяльності;

- *конкретизовано* зміст та особливості організації видів педагогічної практики в аспекті творчої діяльності майбутніх учителів музики;

- *подальшого розвитку набули* теоретико-методичні підходи до удосконалення змісту практичної підготовки майбутніх учителів музики.

Практичне значення дослідження полягає в можливості реалізації розробленої методики формування досвіду творчої діяльності в системі практичної підготовки майбутніх учителів музики; у впровадженні в освітній процес закладів вищої музично-педагогічної освіти спецкурсу «Творча самодіяльність майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики». Матеріали дослідження можуть слугувати підставою для оновлення та коректування змісту практичної підготовки студентів, зокрема включення до навчального плану підготовки бакалаврів музично-педагогічної освіти нового виду практики – організації дозвіллевої роботи зі школярами, а також використовуватись у процесі написання навчально-методичних посібників, методичних рекомендацій з питань фахової підготовки майбутніх учителів музики.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення, результати та висновки дослідження обговорювалися на

*міжнародних науково-практичних конференціях: XIII Міжнародній науково-практичній конференції «Концептуальні проблеми сучасної системи освіти на засадах формування духовно-патріотичних цінностей студентської молоді» (м. Вінниця-Бар, 2016 р.), XVI Міжнародній конференції «Теорія і практика формування та розвитку творчої обдарованості майбутніх фахівців у системі професійної освіти» (м. Бар, 2017 р.), I Міжнародній науково-практичній конференції «Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі XXI століття» (м. Мукачево, 2017 р.), II Міжнародних науково-практичних читаннях пам'яті академіка Анатолія Авдієвського (м. Київ, 2018 р.), V Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні проблеми підготовки та професійного удосконалення педагогів» (м. Чернігів, 2018 р.); на *Всеукраїнській науково-практичній конференції «Мистецтво та освіта: новації та перспективи» (м. Чернігів, 2018 р.); VI Міжвузівській науково-практичній конференції «Теоретико-методологічні засади формування професійної компетентності майбутнього фахівця» (м. Бар-Вінниця-Хмельницький-Київ-Глухів, 2010 р.)*.*

Основні теоретичні положення та практичні результати науково-дослідної роботи *впроваджено* в освітній процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 07-10/384 від 13.03.2018), Мукачівського державного університету (довідка № 540 від 19.03.2018 р.), Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського (довідка № 45 від 28.02.2018 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення і результати дослідження відображено в 11 одноосібних публікаціях автора, з них 8 у наукових фахових виданнях України; 1 – у міжнародному виданні.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (всього 254 найменування, з них 9 іноземними мовами) та додатків. Загальний обсяг дисертації складає 309 сторінок, з них 193 сторінки основного тексту. Робота містить 12 таблиць, 5 рисунків, що разом із додатками становить 80 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, об'єкт, предмет і завдання дослідження, окреслено його методологічну та теоретичну основу, розкрито наукову новизну та практичне значення роботи, охарактеризовано методи дослідження, наведено дані про апробацію та впровадження результатів дослідно-експериментальної роботи.

У **першому розділі** – «*Теоретичні основи формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики*» – проаналізовано філософські, психолого-педагогічні, естетичні, культурологічні та соціологічні наукові джерела з проблеми дослідження. Уточнено сутність поняття «досвід творчої діяльності особистості», визначено зміст та структуру досвіду творчої діяльності майбутнього вчителя музики як важливого чинника творчого

розвитку особистості майбутнього фахівця та невід'ємної складової його професійної підготовки.

На основі узагальнення наукових праць у різногалузевій площині було виявлено багатозначність підходів до трактування феномена «досвід». У філософії тлумачення категорії «досвід» репрезентовано у вченнях Платона та Аристотеля як термін для позначення сфери чуттєвого, через який можна описати походження знання; у новоєвропейській філософії різних напрямків: емпіризмі – як єдиного джерела знань (Ф. Бекон, Дж. Берклі, Т. Гоббс, Дж. Локк); раціоналізмі, де досвід не визнається ні повноцінним знанням, ні його джерелом, а є лише приводом для мислення (Р. Декарт, Г. Ляйбніц, Б. Спіноза); німецькій трансцендентально-критичній філософії, яка розглядає досвід як початок будь-якого знання, що передається органами чуттів (І. Кант), «саморух свідомості в самій собі», що визначає досвід через відношення свідомості до самої себе (Г. Ф. Гегель). З середини ХІХ століття досвід розглянуто з позиції його суб'єктивізації як переживання суб'єктом свого життєвого процесу, а отже, центром філософування стає внутрішній досвід особистості. У ракурсі філософських поглядів сучасних учених (В. Андрущенко, В. Іванов, І. Зязюн, М. Мінаков, В. Панов, І. Фролов, В. Шинкарук та ін.) дану категорію визначено як особливу форму освоєння світу, що являє суб'єктивний синтез людської життєдіяльності та активності і розкрито з позиції діяльній сутності людини (діяльній концепція досвіду).

Психологічна реальність досвіду розглянута в аспекті активної взаємодії особистості з навколишнім світом, у процесі якої досвід здатен збагачуватися, трансформуватися, зумовлюючи розвиток вищого рівня психіки – діяльності як самореалізації та творчості. З'ясовано, що в аспекті педагогічної науки досвід представлено як процес і результат оволодіння певним видом діяльності, що супроводжується накопиченням знань, умінь та навичок, зумовлює ціннісні орієнтації особистості, становить індивідуальну якість особистості, здатну постійно змінюватися і проявлятися у власній творчості. Актуалізовано важливість емоційної сторони досвіду в наукових дослідженнях його різних видів, таких як «естетичний», «художньо-естетичний», «художньо-ментальний», «морально-естетичний», «музично-естетичний», «мистецький». У соціологічному аспекті досвід розглянуто як процес і результат соціалізації особистості; основа для конструювання змісту освіти, в структурі якого виокремлюють досвід здійснення способів діяльності, досвід творчої діяльності, досвід емоційного ставлення до дійсності (В. Ледньов, І. Лернер, В. Краєвський).

Узагальнення наукових поглядів учених на сутність понять «діяльність» (Б. Ананьєв, М. Каган, О. Леонтьєв, С. Максименко, К. Платонов, С. Рубінштейн), «творчість» (Д. Богоявленська, І. Зязюн, С. Сисоева, Я. Пономарьов), «творча діяльність» (Л. Єрмолаєва-Томіна, В. Нагаєв, О. Спіркін, О. Тихомиров, А. Шумілін) дозволило з'ясувати, що основою творчості є творча діяльність як вищий рівень життєдіяльності людини, засіб вияву та розвитку її внутрішніх потенційних можливостей. Це дало підстави для надання власного тлумачення досвіду творчої діяльності особистості як

складної інтегративної особистісної якості, яка є процесом і результатом оволодіння діяльністю, що має перетворювальний характер та забезпечує саморозвиток та самореалізацію її суб'єкта. Індивідуально-особистісними складовими досвіду творчої діяльності є: досвід пізнавально-творчої активності, досвід творчої рефлексії, досвід творчої інтуїції, емоційний досвід, комунікативно-діалогічний досвід. Генеральною функцією досвіду творчої діяльності визначено перетворювальну, яка забезпечує реалізацію творчого потенціалу духовно-практичної діяльності особистості, веде до гармонізації взаємодії людини і соціуму. Відтак, формування досвіду творчої діяльності стає першочерговим завданням професійної підготовки майбутніх педагогів-музикантів.

Враховуючи, що джерелом формування досвіду творчої діяльності майбутнього вчителя музики виступає музично-педагогічна діяльність, у дослідженні акцентовано увагу на творчій природі таких її конститутивних складових як «художня діяльність», «музична діяльність». Визначено музично-педагогічну діяльність як особливий вид художньо-педагогічної діяльності, спрямованої на формування в учнів основ музичної культури в процесі оволодіння музично-виконавськими вміннями та музично-естетичними компетентностями. Творча музично-педагогічна діяльність майбутнього вчителя музики розглянута з позиції творчої сутності мистецтва та загальнопедагогічної діяльності як творчого процесу. З'ясовано, що її процесуальні сторони, якісні характеристики становлять основний зміст досвіду творчої діяльності майбутнього вчителя музики.

На підставі окреслених положень *досвід творчої діяльності майбутнього вчителя музики* трактується як *інтегративна особистісна якість, яка є процесом і результатом оволодіння вищим рівнем музично-педагогічної діяльності, що відображає здатність до самостійної продуктивно-пошукової активності у вирішенні завдань музично-естетичного виховання школярів, сприяє розвитку і реалізації потенційних можливостей педагога-музиканта та уможливорює його професійне зростання і вдосконалення.*

Структуру досвіду творчої діяльності майбутнього вчителя музики складають такі взаємодіючі компоненти: *мотиваційно-потребовий*, що передбачає прагнення до самореалізації в процесі музично-педагогічної діяльності, наявність пізнавального інтересу до неї та ціннісного ставлення; *пізнавально-інформаційний*, структурними одиницями якого є фахові знання, психолого-педагогічні знання та мистецький тезаурус як обсяг художніх знань з мистецтва та про мистецтво; *операційно-регулятивний*, ключовими характеристиками якого є спеціальномузичні вміння, вміння музично-педагогічної імпровізації, здатність до художньо-педагогічного спілкування та самостійна креативно-пошукова активність; *контрольно-коригувальний*, що включає самооцінку музично-педагогічної діяльності, оцінку художньої рефлексії учнів, здатність до коригування діяльності педагога й учня.

У **другому розділі** – «*Організаційно-методичні засади формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики*» – висвітлено творчий потенціал практичної підготовки майбутніх

учителів музики, розкрито специфіку організації різних видів педагогічної практики в аспекті творчої діяльності студентів, а також обґрунтовано педагогічні умови оптимізації формування досвіду творчої діяльності майбутніх педагогів-музикантів у процесі педагогічної практики.

У дисертаційному дослідженні звернено увагу на думку науковців щодо необхідності посилення ролі творчого діяння (PRAXIS) в практиці (Ш. Алієв, Г. Кузнецова, В. Табачковський), утвердження методології творчості, креативності в інноваційних підходах до визначення ціннісної ролі педагогічної практики в сучасній освітній політиці (В. Андрущенко, С. Клепко, В. Крижко, М. Култаєва, В. Огнев'юк, І. Предборська, І. Радіонова, І. Степаненко, Н. Ткачова). Розкрито творчий потенціал практичної підготовки майбутніх учителів музики як універсального поліфункціонального засобу творчого розвитку студентів та умови їх самовираження в професійно-особистісному становленні. Обґрунтовано взаємозв'язок між категоріями «практика» та «досвід», встановлено їх іманентно діяльнісну природу: практика, акумулюючи характер діяльності, по відношенню до досвіду виступає його джерелом, рушійною силою, сферою «прикладання» знань та критерієм перевірки істинності результатів цих знань; досвід як основа та детермінанта діяльності впливає на результативність практики: чим багатший досвід, тим продуктивніший результат діяльності, тим вища якість практики.

З'ясовано, що забезпечення успішності педагогічної практики передбачає інноваційно-творчий підхід до її організації, який безпосередньо пов'язаний із продуктивно-пошуковою активністю, спрямованою на впровадження нових форм, методів, прийомів здійснення музично-педагогічної діяльності, що уможливорює ефективність формування основ досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики.

Встановлено, що зміст педагогічної практики майбутніх педагогів-музикантів визначається специфікою музично-педагогічної діяльності, її комплексним характером, інтеграцією психолого-педагогічних, методичних та фахових знань і вмінь, особливостями видів музичної діяльності та будується відповідно до принципів послідовності, наступності, неперервності навчального процесу у вищих закладах музично-педагогічної освіти. Педагогічна практика представлена цілісною системою навчально-виробничої практики, яка включає: практику з виховної роботи в закладах дошкільної освіти; практику з виховної роботи в загальноосвітній школі; пропедевтичну педагогічну практику; виробничу практику в закладах дошкільної освіти; виробничу практику в загальноосвітній школі; фольклорну практику; практику з підготовки до літньої роботи з дітьми; літню виробничу практику в дитячих оздоровчих закладах; диригентсько-хорову практику; переддипломну практику; науково-дослідницьку практику. У роботі визначено специфіку даних видів педагогічної практики, розкрито їх наскрізні завдання та зміст, доведено спрямованість на розвиток професійно-особистісних якостей майбутніх учителів музики та реалізацію власного творчого потенціалу студентів, що дає можливість розглядати педагогічну практику як потужний засіб формування

досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики в умовах активної практичної діяльності.

У ході подальших наукових розвідок було встановлено, що формування досвіду творчої діяльності майбутнього вчителя музики як цілеспрямований поетапний процес оволодіння студентами вищим рівнем музично-педагогічної діяльності в межах короткотривалої практичної підготовки потребує виявлення таких педагогічних умов, що інтенсифікуватимуть цей процес, сприятимуть його оптимізації. Під педагогічними умовами оптимізації формування означеної якості в майбутніх педагогів-музикантів у дослідженні визначено сукупність спеціально створених обставин взаємодії суб'єктів педагогічного процесу, які є необхідними й достатніми для досконалого оволодіння студентами найвищим рівнем музично-педагогічної діяльності та забезпечення можливостей їх професійно-творчої самореалізації в процесі практичної підготовки. Зазначено, що в основі комплексу педагогічних умов є формування установки на творчість як стійку спрямованість суб'єкта до активності, яка спонукає його орієнтувати власну діяльність у продуктивно-пошуковому напрямку щодо вирішення музично-педагогічних завдань. До таких умов віднесено: *забезпечення самостійної цілепокладальної активності студентів щодо досконалого оволодіння музично-педагогічною діяльністю*, що передбачає осмислення та усвідомлення майбутніми фахівцями цілей власної музично-педагогічної діяльності, орієнтує на планування досягнення бажаного результату цієї діяльності, віддзеркалює здатність до реалізації та коригування поставленої мети; *активізація музично-естетичної співтворчості з учнями на основі емоційної взаємодії*, що передбачає організацію взаємовідносин між майбутнім учителем музики та учнем (учнівським колективом), спрямованих на досягнення єдності думок та прагнень, співпереживання та співчуття в процесі художньо-педагогічного спілкування; *моделювання квазіпрофесійних ситуацій музично-педагогічної діяльності студентів у процесі фахової підготовки*, головним завданням якого є забезпечення трансформації теоретичних знань у професійно значимі компетентності, включення їх у практичну діяльність, в структурі якої вони яскраво виявлятимуться і творчо застосовуватимуться. Доведено, що лише комплексне забезпечення визначених педагогічних умов може стати основою вирішення проблеми формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики.

У **третьому розділі** – *«Дослідно-експериментальна робота з формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики»* – визначено критерії, показники та встановлено рівні сформованості означеної якості в майбутніх учителів музики, викладено зміст та результати проведення констатувального експерименту, розроблено та експериментально перевірено поетапну методiku формувального етапу дослідження, проаналізовано результати дослідно-експериментальної роботи.

Дослідно-експериментальна робота проводилась у відповідності до визначеної мети та завдань в умовах природного перебігу навчального процесу та включала констатувальний, формувальний і контрольний етапи.

Метою констатувального експерименту було виявлення вихідного рівня сформованості означеної якості у студентів закладів вищої музично-педагогічної освіти у відповідності до розроблених *критеріїв та показників*, а саме: *міра умотивованості до оволодіння вищим рівнем музично-педагогічної діяльності* (наявність інтересу до творчого спрямування музично-педагогічної діяльності; потреба творчо проявити себе в музично-педагогічній діяльності; характер ставлення до майбутньої професії); *ступінь опанування теоретичними компетентностями в музично-педагогічній галузі* (глибина та системність психолого-педагогічних знань; міра обізнаності щодо творчого застосування фахових знань; широта та зміст мистецького тезаурусу); *якість володіння конструктивно-перетворювальними уміннями музично-педагогічної діяльності* (ступінь комплексного оперування спеціальномузичними уміннями у вирішенні професійних завдань; здатність до емпатійно-діалогового художнього спілкування; рівень володіння імпровізаційними уміннями; міра сформованості самостійної креативно-пошукової активності); *стійкість орієнтації на творче професійне зростання та самовдосконалення* (адекватність самооцінки власних творчих можливостей у музично-педагогічній діяльності; здатність до оцінки художньої рефлексії учнів; спроможність вносити корекційні зміни у власну музично-педагогічну діяльність).

Проведення діагностики за визначеними критеріями та показниками здійснювалося за допомогою методів анкетування, тестування, аналізу результатів творчих робіт, адаптованих методик, авторської методики незакінчених речень, педагогічного спостереження, рейтингової оцінки, короткотривалого проекту. Аналіз результатів діагностувального етапу дослідження дозволив виявити рівневу характеристику сформованості досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики.

Високий рівень (6,74%) продемонстрували респонденти, для яких характерними є: стійкий інтерес до пізнання специфіки музично-педагогічної діяльності, аргументоване бажання творчо реалізувати на практиці власні знання та вміння, ціннісне ставлення до обраної професії. Студенти демонструють ґрунтовні психолого-педагогічні та фахові знання, спроможність їх творчого застосування на практиці, володіють широким мистецьким тезаурусом та мистецькою ерудованістю. Вони вільно володіють набутим комплексом музично-аналітичних, музично-виконавських та художньо-творчих умінь, умінням музично-педагогічної імпровізації, конструктивно оперують ними. Їм властива емоційна відкритість, здатність до співпереживання в процесі художньо-педагогічного спілкування, що дозволяє успішно організувати діалогову взаємодію з дітьми. Реципієнти виявляють високу самостійну креативно-пошукову активність у розв'язанні музично-педагогічних завдань, продукуванні нових підходів та ідей щодо використання методів та прийомів професійної діяльності, надають адекватну самооцінку власній діяльності та об'єктивно оцінюють художні здобутки інших, вносять зміни у власну професійну діяльність та діяльність учнів, активно реконструюючи набутий професійний досвід у напрямку творчого професійного зростання.

Середній рівень (23,08%) був виявлений у респондентів, котрі відзначаються в цілому позитивною умотивованістю щодо оволодіння професією вчителя музики, однак для них характерна нестійкість внутрішньої мотивації, що зумовлена зовнішніми впливами. Вони мають достатньо сформовану систему психолого-педагогічних та фахових знань, однак вона є вузькопредметною; їх мистецький тезаурус не виходить за межі фахової спеціалізації, що викликає певні труднощі в самостійному використанні ними мистецьких знань у творчій діяльності. Респонденти демонструють достатній рівень володіння спеціальномузичними уміннями, фрагментарно застосовують у роботі художньо-творчі вміння, вміння музично-педагогічної імпровізації, але відчують складність комплексного застосування їх у власній роботі. Вони спроможні встановити емоційний контакт з учнями, схильні до співпраці з ними. Студенти правильно, але переважно стандартизовано підходять до вирішення музично-педагогічних завдань, потребують допомоги у виконанні проблемно-пошукових завдань, що свідчить про недостатню сформованість самостійної креативно-пошукової активності. В оцінці власних педагогічних дій у них спостерігається стереотипність та технологічний підхід до аналізу результатів. Критичний погляд присутній, однак не завжди усвідомлений. Переважно, студенти готові вносити певні зміни у власну професійну діяльність, діяльність учнів та здійснювати необхідні корективи, бачити перспективи власного професійного зростання та усвідомлювати необхідність набуття досвіду творчої діяльності педагога-музиканта.

Низький рівень (70,15%) був зафіксований у тих студентів, котрі демонструють відсутність бажання творчо проявити себе в професії. Вони володіють елементарною системою теоретичних знань, вузьким обсягом мистецького тезаурусу, не здатні встановлювати зв'язки між наявними знаннями. Недосконале володіння музично-виконавською діяльністю ускладнює формування інтерпретаційних, імпровізаційних умінь. Такі студенти не спроможні до самостійного використання набутого професійного досвіду в подальшій роботі, потребують постійного керівництва та контролю з боку викладачів. Слабкий вияв ініціативи, небажання вийти за межі наявних знань, фрагментарний вияв самостійності викликають труднощі у вирішенні освітніх музично-педагогічних завдань. Студенти не вміють побудувати конструктивний діалог, досягти емоційної взаємодії в художньо-педагогічному спілкуванні, адекватно оцінити художню рефлексію учнів та власну професійну діяльність, що утруднює їх професійний розвиток та формування досвіду музично-педагогічної діяльності.

Виявлений незадовільний стан сформованості досвіду творчої діяльності в студентів зумовив необхідність розробки та впровадження методики формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики.

Авторська методика передбачає цілеспрямоване та послідовне формування досвіду творчої діяльності в майбутніх фахівців відповідно до трьох етапів, на кожному з яких ставиться своя мета, висувуються завдання, визначаються зміст та методи формування означеної якості. Наскрізним

механізмом ефективності формування досвіду творчої діяльності визначено спонукання студентів до продуктивної самодіяльності, зорієнтованої на фахову діяльність, яка має творчий характер.

Перший етап – *орієнтувально-спонукальний* – має на меті забезпечити стійку мотиваційну спрямованість майбутніх учителів музики на творчий підхід до оволодіння професійною діяльністю, задоволення потреби творчої самореалізації та збагачення художньо-мистецького тезаурусу в процесі проходження культурологічної практики та підготовки до літньої практики в дитячих оздоровчих закладах. На цьому етапі ефективними методами та прийомами педагогічної роботи стали: метод художнього монтажу, метод створення культурного контексту, метод мистецьких проєктів, метод осмислення сугестивно-рефлексивних вражень, ігровий прийом «Мистецькі експрес-новини», методи стимулювання творчої активності студентів: частково-пошуковий метод (самостійний пошук музичної інформації для укомплектування «Музичного путівника вожатого», вибір форм виховної музичної роботи та складання «Малої енциклопедії форм музично-виховної роботи в таборі відпочинку»), метод створення ігрових ситуацій (розвивальна гра «Я маю талант», гра-імпровізація «Мистецький колаж»), метод проєктивного портрету-асоціації «Вчитель музики – діти».

Другий етап – *рефлексивно-перетворювальний* – спрямовано на розширення та поглиблення професійно-педагогічних та фахових компетентностей майбутніх педагогів-музикантів, необхідних для успішного формування досвіду творчої діяльності, завдання якого реалізовано в процесі вивчення студентами спецкурсу «Творча самодіяльність майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики» та під час їх участі в пропедевтичній практиці та практиці з організації дозвіллевої роботи зі школярами. Спецкурс має випереджальний характер, його провідними методами викладання стали активні та евристичні методи навчання: метод створення проблемної ситуації пізнавальної новизни під час лекційних занять, методичний прийом «неперервна шкала думок», частково-пошуковий метод (вибір та аналіз роздумів педагогів-музикантів щодо творчого характеру професії вчителя музики), метод аналізу відеозапису фрагментів уроків музичного мистецтва всеукраїнського конкурсу «Учитель року 2017» (Музичне мистецтво), інтерактивні методи навчання під час семінару-конференції, а також метод моделювання педагогічних ситуацій у змісті слухацької, виконавської та елементарної музично-композиторської діяльності. Ефективність методики забезпечується впровадженням у процесі пропедевтичної практики методу активного педагогічного спостереження (за особливостями музичного сприймання учнів різних класів; використанням творчих методів і прийомів роботи учителів музики), методу міжгрупового змагання-презентації ігор музичного спрямування (дидактичних, інтелектуальних, пізнавальних, творчих), а також методу конкурсного концертного виступу дитячих художніх колективів під час практики з організації дозвіллевої роботи зі школярами.

Третій етап – *продуктивно-синтезуючий* – передбачає закріплення та розширення набутих у процесі попередньої формувальної роботи творчих

підходів до здійснення музично-педагогічної діяльності, формування здатності до творчого професійного зростання та самовдосконалення в умовах проходження майбутніми фахівцями виробничої та переддипломної практик. На цьому етапі під час виробничої практики доцільно впровадити такі методи: метод пошуку альтернативних рішень побудови уроку музичного мистецтва (різні варіанти реалізації емоційно-естетичної кульмінації уроку в побудові його структури; підбір власного художнього та музичного матеріалу для розкриття теми уроку; проведення нестандартних уроків музики); метод художньо-творчої організації уроку (створення віршованих версій побудови уроку: повідомлень теми уроку, використання загадок-віршів, створення віршованих місточків-переходів між етапами уроку, оголошення дидактичних завдань, підведення підсумків уроку тощо); метод використання мультимедійних навчальних засобів (створення уроків-презентацій, слайд-шоу, візуалізації музичних творів, віртуальних уроків-подорожей, музично-дидактичних ігор, розспівок, музичних фізкультхвилинок); метод презентації власних педагогічно-творчих знахідок під час підсумкової конференції. Продуктивними методами в процесі переддипломної практики є: метод круглого столу (тема засідання: «Роль педагогічної практики в професійно-творчому становленні майбутнього вчителя музики») та метод створення творчого проекту «Хай музика весни в душі озветься» (практичне інтегроване заняття-презентація творчих підходів до музично-педагогічної діяльності в різних видах педагогічної практики), що спонукають студентів до самостійності, ініціативності, креативно-пошукової активності, вияву творчої фантазії, педагогічного мислення, продуктивної самодіяльності.

Ефективність впровадження авторської методики на кожному етапі формуального експерименту забезпечується дотриманням визначених нами педагогічних умов, які реалізуються комплексно, сукупно, що сприяє раціональності витрат часу студентами та керівниками практики на вирішення освітніх завдань у процесі практичної підготовки, забезпечує досягнення максимально можливих навчальних результатів і дозволяє оптимізувати формування досвіду творчої діяльності майбутніх педагогів-музикантів у процесі педагогічної практики.

Для перевірки дієвості формувальної методики був проведений контрольний зріз, що передбачав встановлення якісних змін у рівнях сформованості досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики експериментальної та контрольної груп за всіма розробленими критеріями та їх показниками. Аналіз динаміки змін засвідчив суттєве підвищення рівнів сформованості досвіду творчої діяльності в студентів експериментальної групи. Зокрема, на 20% збільшилася кількість студентів з високим рівнем сформованості означеного феномена, майже вдвічі зросла кількість студентів, що досягли середнього рівня (43,33%), а кількість студентів, які належали до низького рівня, зменшилася на 40%, що в порівнянні з показниками змін у контрольній групі підтверджує доцільність та ефективність запропонованої нами методики. Зіставлення даних, отриманих до та після формувальної роботи в експериментальній та контрольній групах, представлено на рисунку 1.

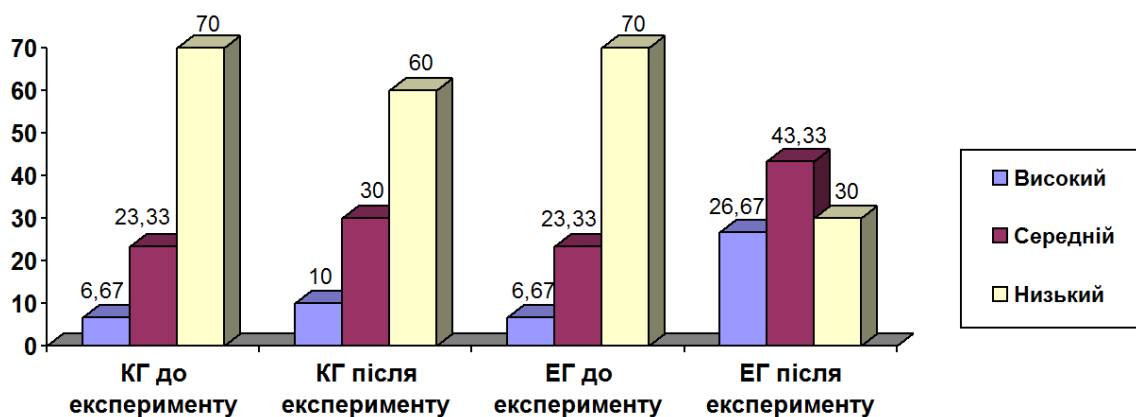

Рисунок 1. Динаміка змін рівнів сформованості досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики

Для підтвердження вірогідності отриманих результатів ми додатково звернулися до методу математичної статистики, що передбачав встановлення критерію однорідності χ^2 («хі-квадрат») і дозволив перевірити достовірність збігів та відмінностей між отриманими даними експериментальної та контрольної груп. Одержані результати дали підстави зробити висновок про ефективність запропонованих педагогічних умов та розробленої методики формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики. Таким чином, означена методика може бути широко використана в сучасних умовах вищої музично-педагогічної освіти.

ВИСНОВКИ

У дисертації викладено результати теоретичного узагальнення та практичного вирішення проблеми формування досвіду творчої діяльності майбутнього вчителя музики в процесі педагогічної практики, що знайшло відображення в обґрунтуванні, розробці та експериментальній перевірці педагогічних умов та методики формування означеної якості у студентів закладів вищої музично-педагогічної освіти.

Проведене дослідження дало підстави для таких висновків.

1. На основі аналізу та узагальнення наукової літератури з'ясовано та доведено актуальність проблеми формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики та виявлено недостатність розроблення теоретико-методичних засад забезпечення процесу формування означеної якості у студентів закладів вищої музично-педагогічної освіти. Зокрема, поза увагою науковців залишається теоретичне обґрунтування сутності та змісту досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики, способів його діагностування, визначення оптимальних шляхів і засобів формування означеної якості у студентів в процесі практичної підготовки.

2. У дослідженні науково відрефлексовано та обґрунтовано сутність поняття «досвід творчої діяльності особистості», що визначається як складна інтегративна особистісна якість, яка є процесом і результатом оволодіння діяльністю, що має перетворювальний характер та забезпечує саморозвиток і

самореалізацію її суб'єкта. Індивідуально-особистісними складовими досвіду творчої діяльності визначено: досвід самостійно-пошукової активності; досвід творчої рефлексії; досвід творчої інтуїції; емоційний досвід; комунікативно-діалогічний досвід.

3. На основі осмислення та узагальнення теоретичних понять «художня діяльність», «музична діяльність» розкрито сутність музично-педагогічної діяльності як особливого виду художньо-педагогічної діяльності, спрямованої на формування в учнів основ музичної культури в процесі оволодіння музично-виконавськими вміннями та музично-естетичними компетентностями.

На основі аналізу та узагальнення специфіки музично-педагогічної діяльності з позицій творчої сутності мистецтва та загальнопедагогічної діяльності як творчого процесу в дослідженні досвід творчої діяльності майбутніх учителів музики трактується як *інтегративна особистісна якість, яка є процесом і результатом оволодіння вищим рівнем музично-педагогічної діяльності, що відображає здатність до самостійної продуктивно-пошукової активності у вирішенні завдань музично-естетичного виховання школярів, сприяє розвитку і реалізації потенційних можливостей педагога-музиканта та уможливорює його професійне зростання і вдосконалення*. Структуру досвіду творчої діяльності майбутніх педагогів-музикантів становлять такі компоненти: *мотиваційно-потребовий, пізнавально-інформаційний, операційно-регулятивний та контрольно-коригувальний*. Доведено пріоритет діяльнісного підходу у формуванні означеної якості, що передбачає набуття досвіду творчої діяльності майбутнього педагога-музиканта в процесі його практичної діяльності.

4. У дослідженні розкрито творчий потенціал практичної підготовки в професійно-особистісному зростанні майбутніх фахівців. З'ясовано взаємозалежність між категоріями «діяльність», «практика», «досвід». Встановлено, що зміст педагогічної практики майбутніх педагогів-музикантів зумовлюється специфікою музично-педагогічної діяльності, її комплексним характером та передбачає включення 11 різних видів навчально-виробничих практик в її цілісну систему. Педагогічну практику необхідно розглядати як дієвий засіб формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики, оскільки оволодіння вищим рівнем музично-практичної діяльності забезпечує формування творчих якостей педагога-музиканта та створення умов для самовдосконалення в майбутній професійній діяльності, що безпосередньо реалізується в процесі практичної підготовки.

5. У дисертації визначено та науково обґрунтовано *педагогічні умови оптимізації формування досвіду творчої діяльності майбутнього вчителя музики в процесі педагогічної практики: забезпечення самостійної цілепокладальної активності студентів щодо досконалого оволодіння музично-педагогічною діяльністю, що передбачає осмислення та усвідомлення студентами цілей власної музично-педагогічної діяльності, орієнтує їх на планування досягнення бажаного результату цієї діяльності, віддзеркалює здатність до реалізації та коригування поставленої мети; активізація музично-естетичної співтворчості з учнями на основі емоційної взаємодії, яка*

передбачає організацію взаємовідносин між студентом та учнем (учнівським колективом), спрямованих на досягнення єдності думок та прагнень, співпереживання та співчуття в процесі художньо-педагогічного спілкування; *моделювання квазіпрофесійних ситуацій музично-педагогічної діяльності студентів у процесі фахової підготовки*, головним завданням якого є забезпечення трансформації теоретичних знань у професійно значущі компетентності, включення їх у художньо-педагогічну діяльність.

6. У рамках дисертаційного дослідження визначено критерії та показники сформованості досвіду творчої діяльності майбутнього вчителя музики, а саме: *міра умотивованості до оволодіння вищим рівнем музично-педагогічної діяльності* (наявність інтересу до творчого спрямування музично-педагогічної діяльності; потреба творчо проявити себе в музично-педагогічній діяльності; характер ставлення до майбутньої професії як усвідомлення її професійно-ціннісних орієнтирів); *ступінь опанування теоретичними компетентностями в музично-педагогічній галузі* (глибина та системність психолого-педагогічних знань; міра обізнаності щодо творчого застосування фахових знань; широта та зміст мистецького тезаурусу); *якість володіння конструктивно-перетворювальними уміннями музично-педагогічної діяльності* (ступінь комплексного оперування спеціальномузичними уміннями у вирішенні професійних завдань; здатність до емпатійно-діалогового художнього спілкування; рівень володіння умінням музично-педагогічної імпровізації; міра сформованості самостійної креативно-пошукової активності); *стійкість орієнтації на творче професійне зростання та самовдосконалення* (адекватність самооцінки ефективності музично-педагогічної діяльності майбутнього вчителя музики з позиції усвідомлення власних творчих здобутків; здатність до оцінки художньої рефлексії учнів; спроможність вносити корекційні зміни у власну музично-педагогічну діяльність). У перебігу констатувального експерименту було встановлено три рівні сформованості означеної якості в майбутніх педагогів-музикантів: високий, середній та низький.

За результатами діагностувального дослідження було виявлено, що в більшості респондентів сформованість досвіду творчої діяльності знаходиться на низькому рівні – 70,15% досліджуваних; середній рівень зафіксовано у 23,08% студентів; високий рівень встановлено у 6,74% майбутніх фахівців, що зумовило необхідність розробки та впровадження поетапної методики формування означеної якості в майбутніх педагогів-музикантів у процесі педагогічної практики.

7. У дисертаційному дослідженні розроблена, теоретично обґрунтована та експериментально перевірена поетапна методика формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики, яка передбачає цілеспрямоване формування означеної якості в майбутніх педагогів-музикантів відповідно до трьох етапів: *орієнтувально-спонукального (I етап)*, *рефлексивно-перетворювального (II етап)* та *продуктивно-синтезуючого (III етап)*. Наскрізним механізмом ефективності формування досвіду творчої діяльності обґрунтовано та визначено спонукання студентів до продуктивної

самодіяльності, зорієнтованої на фахову діяльність, яка має творчий характер. I етап передбачає забезпечення стійкої мотивації майбутніх учителів музики на творчий підхід до здійснення професійної діяльності, задоволення потреби творчої самореалізації та збагачення художньо-мистецького тезаурусу в процесі проходження культурологічної практики та підготовки до літньої практики в дитячих оздоровчих закладах. II етап має на меті розширення та поглиблення професійно-педагогічних та фахових компетентностей майбутніх педагогів-музикантів, необхідних для успішного формування досвіду творчої діяльності і реалізовується в процесі вивчення студентами спецкурсу «Творча самодіяльність майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики» та під час їх участі в пропедевтичній практиці та практиці з організації дозвіллевої роботи зі школярами. III етап спрямовано на закріплення та розширення набутих у процесі попередньої формувальної роботи творчих підходів до здійснення музично-педагогічної діяльності, формування здатності до творчого професійного зростання та самовдосконалення в умовах проходження майбутніми фахівцями виробничої та переддипломної практик.

8. Результати дослідно-експериментальної роботи дали можливість констатувати позитивні зрушення щодо рівнів сформованості досвіду творчої діяльності у студентів експериментальної групи в порівнянні з контрольною. Так, в експериментальній групі кількість студентів із високим рівнем сформованості означеного феномену збільшилася на 20%, у контрольній – лише на 4%; середнього рівня досягли в експериментальній групі 43,33% студентів, а у контрольній – 30%; кількість студентів із низьким рівнем сформованості в експериментальній групі зменшилася на 40%, а в контрольній – лише на 10%. Ці результати підтверджено за допомогою методів математичної статистики, що свідчить про ефективність впроваджених педагогічних умов та методики формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. Подальшого наукового пошуку потребують питання набуття досвіду творчої діяльності майбутніми педагогами-музикантами в процесі контекстного навчання в закладах вищої музично-педагогічної освіти, а також пошуку шляхів оптимізації змісту педагогічної практики щодо набуття досвіду творчої діяльності в умовах ступеневої освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

1. Дікун І. А. Підготовка майбутнього вчителя музики до музично-творчої педагогічної діяльності. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія «Педагогіка і психологія»* : зб. наук. праць . Вінниця : Планер, 2010. Вип. 30. С. 306-309.
2. Дікун І. А. Наукові підходи до визначення поняття «досвід» з позиції різних галузей знань. *Проблеми освіти* : наук.-метод. збірник. Київ, 2016. Вип. 86. С. 153-160.
3. Дікун І. А. Теоретичні основи формування досвіду творчої діяльності

особистості. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти* : збірник наукових праць. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2016. Вип. 20 (25). С. 3-8.

4. Dikun Iryna. The content and structural characteristics of future Music teachers' creative activity experience. *Intellectual Archive*. Toronto (Canada) : Shiny Word. Corp. 2017. January/February. Vol. 6. No. 1. Pp. 51-58.

5. Дікун І. А. Теоретико-методологічні засади формування досвіду творчої діяльності майбутнього вчителя музики. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогічні науки»* : науковий журнал. – Житомир : Євенок О. О., 2017. Вип. 2 (88). С. 101-106.

6. Дікун І. А. Практична підготовка майбутнього вчителя музики у дискурсі його професійного та особистісного становлення. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»* : зб. наук. пр. Мукачево : МДУ, 2017. Вип. 1(5) . С. 64-67.

7. Дікун І. А. Педагогічні умови оптимізації формування досвіду творчої діяльності майбутнього вчителя музики в процесі педагогічної практики. *Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова : Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти* : зб. наук. праць. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. Вип. №134. С. 83-92.

8. Дікун І. А. Діагностування сформованості досвіду творчої діяльності майбутніх вчителів музики педагогічних коледжів. *Наукові записки. Серія: «Психолого-педагогічні науки»*. Ніжин. №3, 2017. С. 167-173.

9. Дікун І. А. Методика формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики у процесі педагогічної практики. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»* : зб. наук. праць / Національний університет «Чернігівський колегіум» ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2018. Вип. 151, т. 2. С. 165-170.

10. Дікун І. А. Педагогічна практика як засіб формування досвіду творчої діяльності майбутнього вчителя музики. *Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі XXI століття* : зб. матеріалів I Міжнародної науково-практичної конференції, м. Мукачево, 20-21 квітня 2017. Мукачево : РВВ МДУ, 2017. С. 101-104.

11. Дікун І. А. Продуктивна самодіяльність як основа формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики. *Сучасна мистецька освіта* : матеріали II Міжнародних науково-практичних читань пам'яті академіка Анатолія Авдієвського, м. Київ, 15-16 березня 2018 року. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2018. С.199-202.

АНОТАЦІЇ

Дікун Ірина Анатоліївна. Формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики у процесі педагогічної практики. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2018.

У дисертації досліджено проблему формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики. Проаналізовано стан даної проблеми в науковій літературі, теорії та практиці вищої музично-педагогічної освіти; уточнено сутність та складові досвіду творчої діяльності особистості; висвітлено творчу природу музично-педагогічної діяльності; надано визначення поняття «досвід творчої діяльності майбутнього вчителя музики», розкрито його зміст та структуру.

У дослідженні розкрито творчий потенціал практичної підготовки в професійно-особистісному зростанні майбутніх фахівців. Розглянуто взаємозалежність між категоріями «діяльність», «практика», «досвід». Обґрунтовано специфіку практичної підготовки майбутніх педагогів-музикантів, конкретизовано особливості її змісту та організації в аспекті творчої діяльності майбутніх учителів музики.

Визначено педагогічні умови оптимізації формування досвіду творчої діяльності майбутніх учителів музики в процесі педагогічної практики; розроблено діагностичний інструментарій констатувального експерименту, обґрунтовано критерії, показники та встановлено рівні сформованості означеної якості у студентів. Впроваджено методику формування досвіду творчої діяльності майбутніх педагогів-музикантів в процесі педагогічної практики. Систематизовано та узагальнено хід та результати педагогічного експерименту; здійснено перевірку та оцінку ефективності розробленої авторської методики, доведено її результативність.

Ключові слова: досвід, досвід творчої діяльності майбутнього вчителя музики, педагогічна практика, педагогічні умови, методика.

Дикун И. А. Формирование опыта творческой деятельности будущих учителей музыки в процессе педагогической практики. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2018.

В диссертации исследуется проблема формирования опыта творческой деятельности будущих учителей музыки в процессе педагогической практики. Проанализировано состояние данной проблемы в научной литературе, теории и практике высшего музыкально-педагогического образования; уточнена сущность и составляющие опыта творческой деятельности личности; освещена творческая природа музыкально-педагогической деятельности; дано определение понятия «опыт творческой деятельности будущего учителя музыки», раскрыты его содержание и структура.

В исследовании раскрыт творческий потенциал практической подготовки в профессионально-личностном росте будущих специалистов. Рассмотрена взаимосвязь между категориями «деятельность», «практика», «опыт». Обоснована специфика практической подготовки будущих педагогов-музыкантов, конкретизированы ее содержание и особенности организации в аспекте творческой деятельности будущих учителей музыки.

Определены педагогические условия оптимизации формирования опыта творческой деятельности будущих учителей музыки в процессе педагогической практики; разработан диагностический инструментарий констатирующего эксперимента, обоснованы критерии, показатели и установлены уровни сформированности данного качества у студентов. Внедрена методика формирования опыта творческой деятельности будущих педагогов-музыкантов в процессе педагогической практики. Систематизированы и обобщены ход и результаты педагогического эксперимента; осуществлена проверка и оценка эффективности разработанной авторской методики, доказана ее результативность.

Ключевые слова: опыт, опыт творческой деятельности будущего учителя музыки, педагогическая практика, педагогические условия, методика.

Dikun Iryna. Developing Creative Activity Experience of Future Music Teachers in the Process of Pedagogical Practice. – The manuscript.

Dissertation for the degree of a candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.02 - Theory and Methods of Musical Education. – Dragomanov National Pedagogical University, Kyiv, 2018.

In the dissertation, the problem of developing creative activity experience of future Music teachers in the process of pedagogical practice is researched. The approaches to this problem in the scientific literature, in the theory and practice of higher musical and pedagogical education are analyzed; the essence and components of person's creative activity experience are specified; the creative nature of musical and pedagogical activity is covered; the definition of the concept «future music teacher's creative activity experience» is given, its content and structure are covered.

The research reveals the creative potential of practical training in professional and personal growth of future specialists. The interdependence between the categories «activity», «practice», «experience» is considered. The specificity of the practical training of future teachers-musicians is justified, its creative character is generalized.

Pedagogical conditions of optimizing the development of future music teacher's creative activity experience in the process of pedagogical practice are defined; diagnostic tools of ascertaining experiment are developed, criteria, indicators are proved and levels of formation of the designated students' quality are defined. The technique of developing future music teacher's creative activity experience in the process of pedagogical practice is introduced. The course and results of the pedagogical experiment are systematized and generalized; the check and evaluation of the effectiveness of the developed author's methodology is carried out, its effectiveness is proved.

Key words: experience, creative activity experience of future Music teachers, pedagogical practice, pedagogical conditions, methodology.

Підписано до друку 27.12.2018 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 100 прим. Зам. № 440
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова. 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239-30-26.